

УДК 37:81'243:378:355

ЮЛІЯ ЛАПТІНОВА*(Харків)***СИТУАЦІЙНА МЕТОДИКА У ФОРМУВАННІ
ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
У ГАЛУЗІ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА**

Проаналізовано кейс-метод (метод ситуацій) як засіб формування професійної іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців у галузі театрального мистецтва. Висвітлено принципову відмінність кейс-методу від інших інтерактивних методик. Наведено приклад кейсу до курсу «Англійська мова за професійним спрямуванням».

***Ключові слова:** іншомовна професійна комунікативна компетентність, англійська мова за професійним спрямуванням, метод ситуацій, комунікативний підхід, непрофілююча спеціальність.*

Актуальність ситуаційної методики у формуванні професійної іншомовної комунікативної компетентності студентів-театралів обумовлена професіоналізацією освіти в Україні та потребою суспільства у фахівцях нового рівня, професійність яких залежить від рівня й якості володіння іноземною мовою як засобом комунікації для вирішення проблем професійного і соціального характеру, успішної міжнародної співпраці та представлення України на міжнародному рівні.

Перед вищою освітою стоїть завдання навчити студентів використовувати іноземну мову в ситуаціях професійного спілкування. Освоєння професійної діяльності забезпечується засобом створення в навчальному середовищі контекста конкретної професійної ситуації.

Ситуаційна методика або кейс-метод (case-study, метод аналізу конкретних ситуацій) – це інтерактивний метод навчання, що передбачає створення умовних моделей майбутньої професійної діяльності і, таким чином, дає змогу максимально наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності.

На ефективну роль ситуаційної методики як засобу, що забезпечує практичну спрямованість навчання, вказували спеціалісти українського Центру інновацій та розвитку, серед яких: Ю. Сурмін, В. Чуба, О. Сидоренко, В. Лобода, А. Фурда І. Катериняк, К. Меєр та інші. У своїх працях вони розкрили сутність та функціональні можливості ситуаційної методики навчання, з'ясували дидактичні і педагогічні особливості моделювання ситуацій професійної діяльності у навчанні іноземної мови у вищому навчальному закладі, визначили організаційні передумови успішного застосування ситуаційного навчання [2].

На сьогодні кейс-метод активно використовується в зарубіжній практиці навчання економіки. Водночас ефективність запровадження методу аналізу ситуацій у практику навчання іноземної мови студентів нефілологічних факультетів знаходиться на стадії осмислення. Потребують дослідження питання доцільності використання ситуаційної методики у формуванні професійної іншомовної комунікативної компетентності.

Недостатнє вирішення зазначеної проблеми і її зростаюча актуальність обумовили мету статті. *Метою статті* є теоретичне обґрунтування ефективності запропонованої методики моделювання ситуацій професійної діяльності як засобу формування професійної іншомовної комунікативної компетентності у процесі навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів вищих навчальних закладів театрального профілю.

Об'єкт дослідження – процес навчання іноземної мови за професійним спрямуванням студентів вищих навчальних закладів театрального профілю.

Предмет дослідження – технологія кейс-методу у процесі формування професійної іншомовної комунікативної компетентності.

У зв'язку з метою були визначені такі завдання:

на основі аналізу останніх досліджень і публікацій

- нтерактивними методами;
- мити педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності;
- я формування відповідної компетентності майбутнього спеціаліста у галузі театального мистецтва.

Підготовка майбутніх фахівців у системі вищої професійної освіти відбувається в умовах широкого використання різноманітних педагогічних технологій, серед яких особливе місце посідає інтерактивна методика аналізу ситуацій, розроблена англійськими науковцями М. Шевером, Ф. Едейем та К. Єйтс. Суть кейс-методу (від англійського case – випадок, ситуація) полягає у використанні конкретних випадків (ситуацій, історій, тексти яких називаються «кейсами») для самостійного вивчення та спільного обговорення [4]. За Ю. Сурміним, кейс – це опис реальної життєвої ситуації, який використовують як педагогічний інструмент, щоб спровокувати дискусію в навчальній аудиторії. Кейс має відображати певну практичну проблему, актуалізувати певний комплекс знань, який необхідно засвоїти в процесі вирішення даної проблеми [3]. Як зазначає Ю. Сурмін кейс-метод передбачає опрацювання матеріалу шляхом розвитку аналітичних навичок та умінь приймати рішення, інтернаціоналізації навчання, розвитку усної комунікації та роботи в команді [3]. Кейс-метод передбачає конкретну професійну ситуацію (прецедент, кейс), яку педагог у письмовій формі викладає студентам і пропонує різними шляхами самостійно вирішити проблему, з нею пов'язану, що дає основу для спільних дискусій та обговорень в аудиторії під керівництвом викладача [2].

Маємо на меті довести, що метод аналізу ситуацій є дієвим чинником стимулювання комунікативної активності студентів і тому є адекватним засобом формування професійної іншомовної комунікативної компетенції (далі – ПІКК). Для досягнення мети статті треба, по-перше, пригадати, що таке іншомовна професійна комунікативна компетентність та умови її формування; по-друге, визначити специфіку методу аналізу ситуацій та з'ясувати, чи забезпечує вона умови, які сприятимуть формуванню іншомовної компетентності.

Одним із завдань чинної програми курсу «Англійська мова за професійним спрямуванням» є формування ПІКК. Д. Хаймс відносив до комунікативної компетентності: граматичну (правила мови), соціально-лінгвістичну (правила діалектної мови), дискурсивну (правила побудови змісту висловленого) і стратегічну (правила підтримки контакту зі співрозмовником) складові. Він розглядає іншомовну комунікативну компетентність як складне інтегратив-

не ціле, яке забезпечує компетентне професійне спілкування мовою спеціальності в умовах міжкультурної комунікації. Вона передбачає сформованість комунікативних умінь у чотирьох основних видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо), наявність мовних знань (фонетичних, граматичних, лексичних) та навичок оперування ними [5].

Серед першочергових педагогічних умов, які, на переконання дослідників К. Климової, Н. Разенкової, Т. Кравчини, С. Коновальчук, І. Вяжк, С. Медведєвої сприятимуть формуванню іншомовної компетентності: 1) організація раціонально-взаємозалежної системи навчання іноземної мови; 2) відбір та систематизація змісту навчального матеріалу шляхом логічного структурування; 2) інтенсифікація самостійної навчальної діяльності студентів; 3) введення комплексу комунікативних проблемних завдань в усі форми навчання іноземної мови; 4) залучення студентів до різноманітних видів позапредметної навчальної діяльності (дослідницької, моделюючої тощо).

Домінантними у формуванні ПІКК вважаємо комунікативно-ситуативні завдання, моделювання реальних іншомовних ситуацій театрального спілкування, які сприятимуть максимальному зближенню навчального процесу й реальної професійної комунікації іноземною мовою. Отже створення іншомовного середовища є однією з ключових умов формування ПІКК майбутніх спеціалістів.

Чи забезпечує метод ситуацій сприятливі умови для залучення всіх студентів до активного спілкування на занятті? Мета кейс-методу – не тільки засвоєння розміщеної в тексті інформації, а й досягнення на її основі нового практично корисного знання. Принципова відмінність методу case-study від інших інтерактивних методик у залученні студентів до вироблення нового знання (знаходження найбільш раціонального рішення практичних завдань, пов'язаних з фахом). В свою чергу «занурення» у кейс (у пошук найкращих шляхів виходу з ситуації) спонукає студентів до дискусії, до обміну думками. Неоднозначний, плюралістичний, суперечливий проблемний кейс у процесі його вирішення мотивує студентів формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити власну точку зору, аргументувати й дискутувати. Результатом застосування методу є навички самостійно здобувати інформацію (самостійного проведення дослідження в заданій області); вести дискусію у формі діалогу або полілогу (спільного обговорення запропонованих рішень, опонування, дискусії). Від учасників кейсу вимагається вміння будувати своє повідомлення, слухати і враховувати альтернативну точку зору, аргументувати свою точку зору, висувати контраргументи опонентам, підтримувати дискусію, приходити до компромісу. Все це є вміннями, що відображають специфіку комунікативної компетентності.

Отже, на заняттях студенти навчаються комунікації у процесі самої комунікації. Метод аналізу конкретних професійно орієнтованих ситуацій забезпечує сприятливі умови для спілкування і таким чином є адекватним засобом формування ПІКК.

Успішна реалізація формування ПІКК майбутнього спеціаліста на заняттях англійської мови за професійним спрямуванням за допомогою кейс-методу передбачає врахування таких педагогічних умов: 1) наявність хорошого кейсу, який повинен задовольняти наступним вимогам: мати відповідний рівень складності; ілюструвати типові ситуації професійного життя; бути актуаль-

ним на сьогоднішній день; провокувати дискусію (мати кілька рішень) [1]; 2) володіння студентами навичками та вміннями створювати самостійні висловлювання у процесі іншомовного спілкування (опанування базовою фаховою термінологією, понятійно-категоріальним апаратом певної професійної сфери); 3) відведення достатньої кількості часу для самостійного вирішення ситуаційного завдання; 4) складна позааудиторна творча робота викладача по створенню кейса і питань для його аналізу, що складається з науково-дослідної, конструюючої та методичної частин.

Ситуаційне завдання «Who Cares About Censorship on Stages?».

Розглянемо, до прикладу, наступну проблемну ситуацію, яку можна подати у вигляді кейс-методу. За основу взято статтю з періодики, в якій піднімаються гострі питання цензури театральних вистав, наводиться приклади заборонених вистав.

Алгоритм проведення занять із застосуванням методу конкретних ситуацій.

Перший етап. Пояснення суті методу ситуації студентам. Представлення опису ситуації. Визначення теми й мети заняття.

Викладач задає ситуацію (кейс), яку необхідно вирішити і на яку немає однозначної відповіді.

Опис ситуації студенти повинні отримати за кілька днів до заняття, щоб ретельно з ним ознайомитись.

Кейс, а саме текст статті «Who Cares About Censorship on Stages?» представляється в друкованому вигляді або на електронних носіях (в аудіо- чи відео-варіантах).

Викладач визначає загальну проблему, формулює запитання, на які студенти повинні дати відповіді для вирішення визначених проблем; додає список літератури, рекомендованої для розв'язання проблеми.

Мета дискусії – знайти можливі шляхи розв'язання проблемної ситуації.

Другий етап. Домашня самостійна робота.

Ознайомлення студентів з текстом кейсу вдома.

Самостійний пошук найкращих шляхів виходу з ситуації, що склалася.

Третій етап. Дискусія з приводу проблеми, поданої в описі.

Кейс складає основу бесіди. Кожен пропонує варіанти, виходячи із знань, які є у нього в наявності, практичного досвіду і інтуїції. Викладач залучає аудиторію до активної участі у обговоренні кейса і починається продукування можливих рішень. Студенти мають переконати інших у доцільності своїх пропозицій і реальності втілення їх у життя, а також обґрунтувати їхню суспільну користь. Опоненти мають висловити свою думку щодо висунутих пропозицій і виділити їхні позитивні й негативні моменти. Можлива конфронтація різних думок, різних позицій і досвіду.

Викладач виступає в ролі диспетчера дискусії (генерує питання, фіксує відповіді, контролює час роботи, узагальнює, пояснює, нагадує теоретичні аспекти або робить посилання на навчальну літературу, тобто підтримує дискусію).

Четвертий етап. Підбиття підсумків. Оцінювання учасників дискусії.

Оцінка запропонованих рішень і вибір найкращого з них у контексті поставленої проблеми. На завершальному етапі робляться узагальнюючі висновки. Відбувається вибір найкращого з запропонованих рішень у контексті поставленої проблеми, висловлюються особисті враження від проведеного заняття, оцінюються учасники дискусії.

Розглянуті педагогічні переваги кейс-методу – самостійне отримання знання та спільне обговорення – переконливо засвідчують методичну доцільність й обґрунтованість упровадження ситуаційних завдань професійного спрямування у навчанні англійської мови студентів театральних спеціальностей неможовних вищих навчальних закладів, незважаючи на те, що теоретичні знання та професійна компетенція суб'єктів навчання ще не сформовані.

Окрім того, треба визначити, що застосування викладачем кейс-методу дає можливість самому вчителю самовдосконалюватись, по-іншому мислити й діяти та оновлювати власний творчий потенціал. Більше того, кейс-метод дозволяє ефективно використовувати досить обмежений навчальний час, виділений на вивчення іноземної мови, переносючи основну частину роботи студентів з виконання завдань на самостійну і позааудиторну навчальну діяльність.

Незважаючи на практичну методичну доцільність запровадження методу аналізу ситуацій у формуванні ПІКК студентів-театралів, необхідно зауважити, що будь-який метод має як сильні, так і слабкі сторони. Досвід проведення кейсу показав, що попри переваги у кейсі спостерігається деякі недоліки, які потребують вивчення. Отже є всі підстави вважати, що імітаційне моделювання ситуацій професійної комунікації є актуальною та перспективною проблемою для дидактичних досліджень і, беззаперечно, посідає важливе місце у структурі методичної системи формування ПІКК майбутніх фахівців у галузі театального мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Скринник З. Е. Психологія і педагогіка. Проведення індивідуального заняття за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (case study) : Навч. метод. посіб. / З. Е. Скринник. – Львів : ЛІБС УБС НБУ, 2012. – 145 с.
2. Сидоренко О., Чуба В. Ситуаційна методика навчання: Теорія та практика / О. Сидоренко, В. Чуба – К. : Центр інновацій та розвитку, 2001. – 256 с.
3. Сурмін Ю. П. Метод аналізу ситуацій (Case study) та його навчальні можливості. Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології: монографія / Ю. П. Сурмін – К. : МАУП, 2005. – 431 с.
4. Louis B. Barnes, C. Roland Christensen, Abby J. Hansen «Teaching and the Case Method: Text, Cases, and Readings» Harvard Business Review Press, 1994.
5. Hymes, Dell H. «On communicative competence». In Pride, J. B.; Holmes, J. Sociolinguistics: selected readings. Harmondsworth: Penguin. 1972, pp. 269 – 293.

ЮЛИЯ ЛАПТИНОВА

СИТУАЦИОННАЯ МЕТОДИКА В ФОРМИРОВАНИИ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ ТЕАТРАЛЬНОГО ИСКУССТВА

Проанализирован кейс-метод (метод ситуаций) как средство формирования профессиональной иноязычной коммуникативной компетентности будущих специалистов в области театального искусства. Освещены принципиальные отличия кейс-метода от других интерактивных методик. Приведен пример кейс-метода по курсу «Английский язык по профессиональному направлению».

Ключевые слова: иноязычная профессиональная коммуникативная компетентность, английский язык по профессиональному направлению, метод ситуаций, коммуникативный подход, непрофилирующая специальность.

JULIYA LAPTINOVA

CASE-METHOD IN DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN THE THEATRICAL ART

This paper investigates the English for Specific Purpose (ESP) teaching with the Case Method. The case method is defined as a communicative approach to foreign language teaching that uses cases based entirely upon reliable descriptions of real events to put students in a role of person faced with a problem and asks them to devise, defend, discuss, and refine solutions to that problem.

The article argues that the case method is a powerful means of developing communicative competence in ESP learning. Communicative competence refers to a learner's ability to understand and use language appropriately in authentic social and work environments. In order to develop communicative competence in learners, language teachers should provide them with some creating conditions in which students might be able to learn by involving them in the process enabling them to work at their own speed, encouraging them to participate, talk, interact.

The article states that the case method can be applied effectively in achieving communicative competence because it turns the individuals into «a learning community with shared values and common goals» (C. Roland Christensen). The most important beneficial features of the case method which make it different from other Communicative Language Teaching (CLT) approaches lie in the case itself and the discussion of that case. Teaching cases provide information, but neither analysis nor conclusions, nor single «right» answer. They encourage students to do their own research about the outcome of the case, arrive at a reasonable solution and communicate that solution to others in a succinct and effective manner. By providing both a forum for discussion (concrete topics to discuss) and challenging practice in the art of decision-making, the case method initiates professional dialogue, helps students learn effective listening and response skills, push them to present clear and reasoned arguments and enhance public speaking skills.

The article highlights the basic requirements for a successful case teaching experience. They are: an appropriate case; students who are prepared to engage with the material in a discussion; an instructor who knows the case, has a plan for the discussion and is ready to deal with the unexpected.

The article provides Case Example. This is a very short case about censorship on stages that can be used effectively in classes learning English for Art Purposes. Classroom communication related to work on the case (discussion, argument, description, comparison, persuasion and other speech acts) develops the skills of the right strategy of verbal behavior, norms and rules of the English-language communication. Case discussion motivates students to communicate a set of professional skills and perform particular job-related functions in a professional work situation.

Key words: *foreign language professional communicative competence, English for Specific Purposes (ESP), case method, communicative approach, minor in a Foreign Language.*

Одержано 13.03.2016, рекомендовано до друку 04.04.2016